

سالمندان! از تکنولوژی جا نمانید

کیفش را باز می‌کند و کارت بانکی را از داخل آن بیرون می‌آورد؛ شنیده است سارقان دور و بر دستگاه‌های عابربانک می‌چرخند، پس چشم می‌چرخاند و تا آنجا که می‌تواند اطراف را کنترل می‌کند.

جام جم آنلاین: کیفش را باز می‌کند و کارت بانکی را از داخل آن بیرون می‌آورد؛ شنیده است سارقان دور و بر دستگاه‌های عابربانک می‌چرخند، پس چشم می‌چرخاند و تا آنجا که می‌تواند اطراف را کنترل می‌کند.

می‌خواهد از نبودن دزد و سارق مطمئن شود. نفسی می‌کشد و کارت را وارد دستگاه می‌کند و وقتی پیغام #171؛ لطفا رمز خود را وارد کنید؛ روی صفحه ظاهر می‌شود، نگاه دوباره‌ای به پشت سرش می‌اندازد و چهار رقم را تند و پشت سر هم می‌زند و منتظر جواب می‌ایستد.

#171؛ رمز وارد شده صحیح نیست؛ دستگاه پیغام خطا می‌دهد و پیرزن به ناچار رمزی را که دخترش روی کاغذ یادداشت کرده، بیرون می‌آورد. چشم‌هایش توان خواندن ارقام نوشته‌شده را ندارد. باید عینک دیگری را که مخصوص خواندن است، بزند. با دست‌های لرزانش آن را از کیف بیرون می‌آورد و به چشم می‌زند. بعد آرام‌آرام رقم‌هایی را که یکی بعد از دیگری نوشته شده، می‌خواند و وارد می‌کند، اما انگار دستگاه هم حوصله این همه معطلی را ندارد و کارت را بیرون می‌دهد. پیرزن دوباره باید همه این فرآیند از نگاه او پیچیده و طاقت‌فرسا را از اول شروع کند!

این داستان واقعی برای خیلی از پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها آشناست. آنهایی که وقتی می‌خواهند حقوق‌شان را بگیرند، غم دنیا روی دلشان می‌نشیند با این سوال در ذهن که این دفعه قرار است چه مشکلی سر راهشان سبز شود؟

آقای یعقوبی که 79 سال دارد، اصلاً حاضر نیست با فناوری‌های جدید کنار بیاید، اما وقتی چند ماه پیش برای گرفتن حقوقش به بانک مراجعه می‌کند، مسئول شعبه می‌گوید از این به بعد باید یک کارت بانکی داشته باشد تا به وسیله آن بتواند حقوقش را راحت‌تر دریافت کند. پیرمرد نه تنها این راحت‌تربودن را درک نمی‌کند که به نظرش کاری سخت و پیچیده می‌آید. برای او دشوار است که به جای گرفتن چند دسته اسکناس، کارت‌ها را به او بدهند و بخواهند از داخل کارت حقوقش را بگیرد! البته آقای یعقوبی با خودش فکر می‌کند از بقیه همدوره‌ای‌هایش خوشبخت‌تر است، چون یکی از نوه‌هایش همنام اوست. روی کارت هم اسم و فامیل او را نوشته‌اند؛ پس به خیال آقای یعقوبی، فقط آن نوه می‌تواند با کارت‌ها که بانک به او داده، حقوق پدربزرگش را دریافت کند!

شاید این مطلب برای خیلی از ما عجیب و حتی غیرقابل باور باشد، اما باور کنید سالمندان و حتی میانسالان با بسیاری از این فناوری‌های جدید مشکل دارند. خانم سلطانی هم از وقتی بچه‌ها برایش ماشین لباسشویی جدیدی خریده‌اند، نمی‌داند چطور باید لباس‌هایش را بشوید چون یاد نگرفته دستگاه جدید و تمام اتوماتیک را کار بیندازد. در ضمن خجالت می‌کشد چند بار چگونگی کارکردن با این ماشین را از بچه‌ها بپرسد.

او می‌گوید: 77 سال زندگی کرده‌ام، ولی هیچ وقت مجبور نبودم کارکردن با این همه دکمه و کلید را یاد بگیرم. هر دفعه که ماشین روشن می‌شود، خدا را شکر می‌کنم، ولی دفعه بعد باز هم یادم می‌رود چطور باید ماشین را روشن می‌کنم.

مادربزرگ 83 ساله‌ای هم از این همه تکنیک و تکنولوژی خسته شده و دلش می‌خواهد مثل قدیم زندگی کند. او از کارکردن با تلفن‌های جدید، تلویزیون‌ها و لوازم آشپزخانه مدرن بیزار است و می‌گوید: هر دفعه نوه‌هایم به خانه من می‌آیند، یک چیز جدید دارند؛ یک روز نوبت رایانه‌های رومیزی بود، بعد موبایل و این دفعه هم که دیدم با همان گوشی‌های موبایل کلی کارهای دیگر می‌کنند.

البته اغلب پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها نیازی به استفاده از رایانه و موبایل ندارند، ولی گروهی که هنوز خودشان را بازنشسته نکرده و ماندن در خانه را به تحرک و فعالیت ترجیح نداده‌اند، با مشکلات بیشتری روبه‌رو می‌شوند. افرادی مثل آقای مهرانی که سال‌ها کار کرده و در کارش هم موفق بوده؛ اما حالا بعد از گذشت 69 سال از عمرش مجبور است در محل کار، کارکردن را از جوانانی یاد بگیرد که تازه چند سالی است پا به این وادی گذاشته‌اند. او معماری حرفه‌ای است؛ اما کار با رایانه برایش چندان راحت نیست، اصطلاحات جدید را خوب درک نمی‌کند و بدتر از همه این‌که نه جوان‌ترها حرفش را می‌فهمند و نه او حرف جوان‌ها را.

این شرایط همیشه بوده و هست و خواهد بود؛ تکنولوژی جدیدی وارد می‌شود و خودش را به زندگی ما تحمیل می‌کند. آنهایی که آشنایی کمتری با این فناوری‌ها داشته باشند هم ضرر خواهند کرد.

دکتر امان قرایی‌مقدم، استاد جامعه‌شناسی دانشگاه خوارزمی در گفت‌وگو با [جام‌جم](#)؛ با اشاره به یکی از نظریه‌های مهم جامعه‌شناسی به نام مکتب تکنوکراسی توضیح می‌دهد: براساس این نظریه حکومت، سلطه و برتری از آن تکنیک است. در واقع این موضوع یکی از ابتدایی‌ترین نظریه‌هایی است که ماتریالیست‌ها آن را مطرح کردند و براساس آن یادگیری، توسعه‌یافتگی و پیشرفت انسان را بر مبنای تکنیک و فن می‌دانستند.

به گفته دکتر قرایی‌مقدم، تکنیک از همان ابتدای خلقت وجود داشته است؛ از همان زمانی که انسان اولیه استخوانی را به دست گرفت و به کمک آن به شکارش حمله کرد. از همان وقتی سنگ تیز را برای مقاصدش به کار برد و با دخل و تصرف در زمین، نکاتی را برای زندگی بهتر یاد گرفت. این روند از همان دوران آغاز شده و در طول میلیون‌ها سال بتدریج پیش رفته تا امروز به این مرحله رسیده است. بنابراین از نظر تکنوکرات‌ها، تکنیک اساس توسعه‌یافتگی را تشکیل می‌دهد.

تکنیک‌های مختلف در جوامع مختلف

بدون شك کسی که از دوران کودکی در تهران زندگی کرده در مقایسه با فردی که اهل روستایی کوچک است، خیلی راحت‌تر با این فناوری‌ها کنار می‌آید و می‌تواند خود را با آنها منطبق کند.

نکته: باید سعی کنیم بتدریج سالمندان را با تکنیک‌ها و شرایط موجود در جامعه آشنا و با آنها منطبق کنیم. دولت‌ها نیز باید ابزار و شرایطی را برای سالمندان در نظر بگیرند تا به کمک آنها بتوانند از فناوری‌های موجود استفاده کنند

دکتر قرایی‌مقدم در این زمینه یادآور می‌شود: شیوه رویارویی و استفاده از فن و تکنیک برای افراد و فرهنگ‌های مختلف متفاوت است؛ در ضمن، میزان موفقیت در استفاده از تکنیکی خاص برای فردی که زودتر با آن آشنا شده و تجربه‌اش کرده، به مراتب بیشتر از افراد دیگر خواهد بود. با وجود این نباید فراموش کنیم هیچ انسان و جامعه‌ای در کره زمین وجود ندارد که قادر باشد با تغییرات سریع و توسعه تکنولوژی‌های گوناگون کنار بیاید و همزمان با ابزارها و وسایلی که دائم در حال تولید و تغییر است، انطباق پیدا کند.

تفاوتی هم ندارد که این فرد در کدام شهر یا کشور زندگی می‌کند، ذهن هیچ‌کس نمی‌تواند با سرعتی که تکنولوژی پیشرفت می‌کند، منطبق شود و به همین دلیل تأخر فرهنگی در تمام جوامع وجود دارد.

اما چرا مردم شهر یا کشوری خاص راحت‌تر با این موضوع کنار می‌آیند و افرادی که در شهرها و روستاهای کوچک‌تر و دوردست‌تر زندگی می‌کنند، دیرتر می‌توانند با این شرایط همراه شوند؟

دکتر قرایی‌مقدم با تأکید بر این‌که این موضوع اصلاً به معنای مشکلات اهالی آن شهرها و روستاها نیست، خاطرنشان می‌کند: مردمی که منطبق‌ترند فقط با تکنیک‌ها زودتر آشنا شده و در نتیجه زودتر آنها را یاد گرفته‌اند.

جوان‌ها هم سالمند می‌شوند

اغلب کودکان برحمتی با تلفن همراه پدر یا مادرشان بازی می‌کنند و تقریباً با نحوه استفاده از آن آشنا هستند. به همین ترتیب، بسیاری از بچه‌های دبستانی هم خیلی راحت با رایانه کار می‌کنند و چندان مشکلی در زمینه یادگیری اصول آن ندارند.

این در حالی است که افراد 25 تا 30 ساله هم نمی‌توانند به این سرعت، کارکردن با لوازم جدیدی را که وارد زندگی ما می‌شود، یاد بگیرند. بنابراین نه تنها سالمندان و میانسالان بلکه حتی جوانان هم در مقایسه با کودکان انطباق کمتری با این موارد دارند.

دکتر قرایی‌مقدم در این زمینه توضیح می‌دهد: نسل جوان از وقتی چشم‌هایش را باز کرده، تکنیک‌ها و فناوری‌ها را دیده و با آن آشنا شده است. از طرفی چون جوان است و مغزش فعال، با مشکلات کمتری در انطباق‌پذیری با استفاده از وسیله‌های جدید روبه‌رو خواهد شد، اما سالمندان چنین تکنیک‌هایی را در دوران جوانی ندیده‌اند و به همین دلیل خیلی راحت و بدرستی نمی‌توانند از این فناوری‌ها استفاده کنند. علاوه بر این، مغز سالمندان هم به دلیل کهولت و همچنین کندبودن یادگیری، دیرتر با شرایط جدید انطباق

پیدا می‌کند و در نتیجه با مشکلات متعددی در این زمینه روبه‌رو می‌شوند.

خانم حسین‌خانی یکی از افرادی است که در 58 سالگی تصمیم گرفته شیوه کارکردن و استفاده از رایانه را بیاموزد. او حدود دو ماه کلاس رفته، ولی آن‌طور که خودش می‌گوید هیچ مطلبی را یاد نگرفته است. البته این خانم 58 ساله کمی ناامید شده و تصور کرده استعداد یادگیری ندارد، ولی بعد از گذشت حدود یک سال کم‌کم توانست نکات مورد نظرش را بیاموزد، کاری که جوان‌ترها در حدود دو یا سه ماه آن را یاد می‌گیرند. نباید فراموش کنیم یادگیری موضوعات جدید برای سالمندان دشوارتر از جوانان است و مغز آنها دیگر گیرایی و قدرت لازم را ندارد. به همین دلیل هم مشکلاتی در زمینه استفاده از تکنیک‌های جدید برای سالمندان و میانسالان به وجود آمده و خواهد آمد.

دکتر قرایی‌مقدم ضمن بیان این مطالب می‌گوید: در آینده همین مشکلات برای جوانان این دوره ایجاد خواهد شد. چرا که سالمندان در شرایط کنونی و جوانان در آینده نمی‌توانند همزمان با سرعت رشد تکنولوژی، مطالب را یاد بگیرند و مغزشان نیز قادر نیست با این سرعت رشد کند.

علاوه بر این، با توجه به فراغت و فرصتی که جوانان در اختیار دارند، بهتر می‌توانند در این قبیل موارد پیش بروند و نکات جدید را بیاموزند، اما آنها هم نمی‌توانند همپای پیشرفت فناوری فعالیت‌های روزمره‌شان را سامان دهند و به یقین توان آموختن همه فناوری‌های جدید را نخواهند داشت.

آهسته و پیوسته پیش برویم

به گفته این جامعه‌شناس، با وجود همه تنگناها باید سعی کنیم بتدریج سالمندان را با تکنیک‌ها و شرایط موجود در جامعه آشنا و با آنها منطبق کنیم. دولت‌ها نیز باید ابزار و شرایطی را برای سالمندان در نظر بگیرند تا به کمک آنها بتوانند چنین مشکلاتی را بهتر و راحت‌تر حل کرده و فناوری‌های موجود را به کار بگیرند. وی می‌افزاید: در کشورهای نظیر کشور ما چون تکنولوژی یکباره وارد شده است، تاخر فرهنگی بیشتری وجود دارد. در حالی که اگر تغییرات مداوم و تدریجی باشد، انطباق‌پذیری مردم هم بیشتر و بهتر خواهد شد. مثلاً ما یک‌دفعه آخرین مدل تلویزیون، ماشین یا تلفن را آورده‌ایم و این باعث سردرگمی مردم شده و در نتیجه انطباق‌پذیری‌مان هم با مشکلاتی مواجه شده است. در واقع اگر ما مصرف صحیح آب و برق را بلد نیستیم، اگر نمی‌توانیم بدرستی از گاز استفاده کنیم و همه این موارد، به دلیل تاخر فرهنگی است.

بنابراین چنین وضعیتی همواره برای سالمندان و در آینده برای جوانان امروز ادامه خواهد داشت. پس دولت‌ها باید امکاناتی فراهم کنند تا به کمک آنها بتوان سالمندان را با پیشرفت‌های جامعه منطبق کرد.

دکتر قرایی‌مقدم در این زمینه به مواردی به‌عنوان نمونه اشاره می‌کند و می‌گوید: مثلاً خوب است بروشورهای مختلفی برای آموزش طرز استفاده از لوازم خانه مانند ماکروویو که در گذشته وجود نداشته، طراحی شود و در اختیار مردم قرار بگیرد. البته افراد بیسوادی هم در جامعه ما زندگی می‌کنند که این موضوع هم می‌تواند موجب افزایش مشکلات شود. در چنین شرایطی می‌توان به کمک شکل‌های مناسب این موارد را به افراد آموزش داد.

وی می‌افزاید: من به شرکت‌هایی که لوازمی مانند ماکروویو، لباسشویی و ظرفشویی تولید می‌کنند، توصیه می‌کنم بروشورهای مناسبی برای خریداران تهیه کنند و در صورت امکان کلاس‌های آموزشی برای آنها بگذارند.

در نهایت نباید فراموش کنیم رویارویی با فناوری‌ها یک جبر اجتماعی است و چاره‌ای در مورد ورود این تکنیک‌ها به زندگی انسان امروز وجود ندارد، اما می‌توان و البته باید به کمک آموزش‌های مناسب مشکل افراد را حل کرد.

نیلوفر اسعدی‌بیگی / جام‌جم